

Knelpuntennota M-decreet

DATUM 31 mei 2016
VOLGNUMMER 2015-2016/11

COMMISSIE Commissie voor Onderwijs

Implementatie M-decreet: tussentijdse evaluatie

Met het M-decreet beoogde de Vlaamse overheid de onderwijsregelgeving overeen te stemmen met het VN-Verdrag over de Rechten van Personen met een Handicap. Met de start van het schooljaar 2015-2016 trad het M-decreet ten volle in werking.

Is het recht op inclusief onderwijs nu beter gegarandeerd? Op basis van de klachten die bij de Klachtenlijn van het Kinderrechtencommissariaat binnenkwamen sinds 1 augustus 2015, evalueren we tussentijds de toepassing van het M-decreet.

We toetsten onze vaststellingen af bij Unia en bij competentiebegeleiders. Waar mogelijk leggen we de link met wat we begin 2014 adviseerden bij het ontwerp van decreet over maatregelen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften.¹

Al heel wat scholen doen hun best om het concept 'redelijke aanpassingen' in hun praktijk een plaats te geven en slagen daar ook in. Deze knelpuntennota focust op waar het nog niet vlot loopt. Het is een oproep aan het beleid om na te gaan hoe ze scholen sterker kan ondersteunen om inclusie maximale kansen te geven.

Op basis van de klachten stellen we vast:

- inclusief onderwijs is nog niet overal vanzelfsprekend, vooral in het secundair onderwijs; lang niet alle scholen voor gewoon onderwijs respecteren het recht op inschrijving, onder ontbindende voorwaarde, van kinderen met een attest voor buitengewoon onderwijs;
- scholen zijn soms nog onbekend met de idee dat een leerling met dispenserende maatregelen nog een regulier diploma of getuigschrift

¹ KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Advies *Ontwerp van decreet over maatregelen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften*, 2013-2014/6, www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/advies-ontwerp-van-decreet-over-maatregelen-voor-leerlingen-met-specifieke-onderwijsbehoeften

kan behalen; er is geen beroepsinstantie waar leerlingen en ouders een geschil daarover kunnen aankaarten;

- er is nog veel onduidelijkheid over wat 'redelijke aanpassingen' kunnen zijn;
- scholen zijn soms weinig bereid om over redelijke aanpassingen te overleggen met externe hulpverleners;
- het hele team past redelijke aanpassingen soms nog te weinig consequent toe; leerlingen en ouders ervaren onzekerheid over de continuïteit van de redelijke aanpassingen doorheen de schoolloopbaan;
- ouders ervaren het CLB niet altijd als onpartijdig;
- er is een laagdrempelige bemiddelende instantie nodig voor leerlingen, ouders en scholen die bij inhoudelijke geschillen over redelijke aanpassingen de knoop kan doorhakken;
- scholen schakelen soms te snel van een zorgbeleid over naar een sanctiebeleid;
- in vergelijking met een traject in het buitengewoon onderwijs (vooral in OV4), kan een gelijkwaardig individueel aangepast curriculum volgen in het gewoon onderwijs voor de leerling nadelig uitdraaien in termen van kansen op vervolgonderwijs of op de arbeidsmarkt;
- de nieuwe regelgeving over attestering voor het buitengewoon onderwijs en attestwijziging kent groeipijnen;
- sommige elementen uit het decreet werden laattijdig uitgevoerd;
- overleg tussen onderwijs en welzijn is wenselijk, onder meer om (1) uit te klaren of het volgen van inclusief onderwijs kan meegenomen worden in de uitwerking van persoonsgebonden financiering voor minderjarigen met een beperking en (2) de plaatsing van jongeren in een welzijnsvoorziening beter af te stemmen op het onderwijstraject dat best tegemoet komt aan hun specifieke onderwijsbehoeften.

Enkele knelpunten wijzen erop dat verder investeren in competentieverhoging nog erg nodig is.

1. Inclusieve school gezocht

Voor ouders is het niet altijd gemakkelijk om een school te vinden die echt op een inclusieve manier met hun kind wil werken.

1.1. Moeilijke zoektocht voor ouders én school

Vooraf in het secundair onderwijs blijkt het vinden van een school die gaat voor inclusie soms een bijzonder moeilijke opdracht.

Geen school secundair onderwijs voor jongere met syndroom van Down
De ouders van de 14-jarige Sarah contacteren in december 2015 de Klachtenlijn. Sarah heeft het syndroom van Down. Ze zat altijd in het gewoon onderwijs. Sarah wil een zorgberoep leren in een gewone school. Later wil ze mensen verzorgen. Ze ging al naar verschillende scholen. Het was nooit makkelijk om een langdurig engagement te krijgen van een school. Dit schooljaar deed ze het eerste middelbaar over in weer een andere school. Ze volgde een individueel aangepast curriculum en was ingeschreven onder ontbindende voorwaarde. De school toonde veel goodwill, maar eind oktober werd de inschrijving ontbonden. In haar motivering wees de school er onder andere op dat de individuele ondersteuning aan Sara in de klas het normale lesverloop voor leerkrachten en medeleerlingen hinderde. De school vond ook dat er teveel tijd ging naar het begeleiden van Sarah in verhouding tot het totaal aantal begeleidingsuren dat de school krijgt. De ouders tonen begrip voor de

school en willen geen klacht indienen. Ze kaarten aan dat een persoonlijk assistentiebudget de continuïteit in de ondersteuning zou kunnen verzekeren. Daar dienden ze al meermaals tevergeefs een aanvraag voor in.

Nu zijn de ouders op zoek naar een andere school. Ze contacteerden al vijf scholen in de regio. Op twee scholen zijn ze welkom om over een voorbereidend traject te praten. De ouders vragen zich af in hoeverre ze de rechten van hun dochter op inclusief onderwijs kunnen afdwingen. Ze willen scholen niet bruuskeren om een eventuele samenwerking al niet onmiddellijk op de helling te zetten. Tegelijkertijd merken ze hoe makkelijk ze worden afgescheept. Het Kinderrechtencommissariaat verwees door naar het Steunpunt Inclusie en het Lokaal Overlegplatform en informeerde over de Commissie Leerlingenrechten.

Zeker het concept van een 'individueel aangepast curriculum' (IAC) lijkt voor sommige scholen lastig te liggen. Het gaat in tegen het vertrouwde idee dat de lat voor iedereen even hoog moet liggen. Dat een school ook een leerling die een IAC volgt, bij de instap toch het 'leerjaar' laat overdoen, kan symptomatisch genoemd worden voor de moeite die het kost om de inclusiegedachte een plaats te geven in de bestaande schoolstructuur. We zien vaak dat scholen het wel proberen, maar finaal toch afhaken.

Opvallend is ook dat nogal wat scholen bij een vraag om inschrijving van een leerling met een verslag voor buitengewoon onderwijs niet onmiddellijk overgaan tot een inschrijving onder ontbindende voorwaarde. Dat schrijft de regelgeving nochtans wel voor sedert het M-decreet.

Wat zijn de noden van het kind?

Maar ook ouders kunnen de neiging hebben om wat de school doet, vanuit 'klassieke denkkaders' te interpreteren. Een maatregel die bedoeld is om een kind een rustiger omgeving te bieden – waar het duidelijk nood aan heeft – wordt dan gezien als 'zittenblijven'.

Vierjarige met ASS bij de instappertjes geplaatst

Mijn zoon is 4 jaar. Hij wordt nu getest omdat er een vermoeden is dat hij een autismespectrumstoornis (ASS) heeft. Ondertussen begeleidt een revalidatiecentrum hem al. De school en het CLB willen mijn zoon naar het buitengewoon onderwijs sturen. Maar ik wil dat niet, ik wil liever GON-begeleiding inschakelen. De school en het CLB staan daar niet echt achter. Nu zit mijn zoon in de onthaalklas bij kinderen van 2,5-jaar omdat hij andere kinderen bijt. De school zegt me dat hij maar één keer mag blijven zitten in de kleuterklas.

Wanneer de Klachtenlijn contact opneemt met de school blijkt dat de school geen raad weet met de jongen. Hij drinkt uit plassen, smeert met zijn uitwerpselen, loopt weg, zijn taalontwikkeling loopt achter enzovoort. De keuze om hem bij jongere kinderen onder te brengen was ingegeven door de observatie dat de jongen dan rustiger is. De school geeft aan dat het overleg met de moeder moeilijk loopt.

De kijk van de moeder en de school verschillen erg: volgens moeder moet het mogelijk zijn voor haar zoon een haalbaar traject voor te stellen; volgens de school is zijn beperking daarvoor te zwaar. De Klachtenlijn probeert een overleg te plannen tussen moeder, school, CLB en het revalidatiecentrum.

Wat uit verschillende klachten en signalen naar voor komt, is dat het voor school en ouders vaak al heel moeilijk is om tot een gedeelde kijk te komen op wat nu eigenlijk de 'specifieke onderwijsbehoeften' van het kind zijn. En dat kan er dan toe leiden dat ouders de maatregelen die de school neemt,

helemaal anders interpreteren dan de school bedoelt. Zo loopt het soms al vanaf het hele begin fout. Goed, kwaliteitsvol overleg is een vereiste, maar lang niet altijd even evident en vaak een hele uitdaging.

Uit ons advies van 2014

In ons advies in 2014 merkten we al op dat de filosofie van het M-decreet duidelijk is: scholen voor gewoon onderwijs dienen alles, met inbegrip van redelijke aanpassingen, in het werk te stellen om kinderen volle ontwikkelingskansen te bieden. Ook kinderen met specifieke behoeften. Ze werken hiervoor 'op een systematische, planmatige en transparante wijze samen met het CLB en de ouders' (art. 8 van het decreet basisonderwijs). Maar waaruit dat overleg en die samenwerking minimaal moet bestaan, maakt het M-decreet niet echt duidelijk.

Aanvullende bedenkingen en advies 2016

Een bijsturing in februari 2016 van omzendbrieven BaO/2012/01 en SO/2012/01 brengt al heel wat verduidelijking. Maar omzendbrieven focussen uit hun aard natuurlijk op administratieve vereisten zoals documenten, termijnen en motivatieplicht. Om kwaliteitsvol overleg te realiseren is meer nodig. We denken aan begeleiding en bemiddeling, wat ons in eerste instantie een opdracht voor het CLB lijkt te zijn.

Ook lijkt het ons zeer belangrijk om te onderzoeken wat de struikelblokken zijn voor scholen die afhaken. Enkel zo kan het beleid daar een gepast antwoord op geven om inclusie echt mogelijk te maken.

1.2. Wat zijn redelijke aanpassingen?

Leerlingen die in een school voor gewoon onderwijs zitten en specifieke onderwijsbehoeften hebben, kunnen niet altijd op de nodige ondersteuning of aanpassingen rekenen. Soms ontbreekt er begrip voor hun beperking, soms is er wel begrip maar mist de school de nodige competentie of soepelheid en houdt ze aan de eigen standaardaanpak vast.

Zittenblijven?

Ook als het over redelijke aanpassingen gaat, blijkt de overgang van buitengewoon lager onderwijs naar gewoon secundair onderwijs vaak heel moeilijk. Onder meer voor kinderen die uit type 3 (emotionele of gedragsstoornis) komen. Wie uit type 3 komt, heeft vaak niet de nodige bagage om de onderwijsvorm te volgen die hij of zij verkiest. En het eerste antwoord dat sommige scholen daarop lijken te hebben is zittenblijven. Dat zou je in de brede zin van het woord een redelijke aanpassing kunnen noemen, al is het een maatregel die weinig specifiek op de individuele behoeften van de leerling inspeelt. Ouders ervaren het daarom eerder als 'ze geven mijn kind op'.

De moeilijke weg stroomopwaarts

Begin oktober 2015. Mijn kleinzoon beëindigde vorig schooljaar de lagere school in het buitengewoon onderwijs type 3. Hij maakte de overstap naar het gewoon secundair onderwijs. Hij is daar moeten starten in 1B. Als hij in het ASO wil terechtkomen zou hij volgend jaar het eerste middelbaar moeten overdoen in 1A. Klopt dat? Vorige week donderdag was het oudercontact. De school gaf aan dat als onze kleinzoon zo verder doet, hij zal moeten blijven zitten. Geeft de school nu al op? Hij heeft ook al heel wat rode nota's verzameld omdat hij druk is op de speelplaats, omdat hij soms Frans praat op school, enzovoort. We hebben het gevoel dat de school zelf weinig inspanningen wil leveren. Wat zijn onze rechten? We hebben zelf al

gevraagd om huiswerkbegeleiding en dat wordt nu opgestart. In het buitengewoon onderwijs had hij immers geen huiswerk. Hoe kan het Kinderrechtencommissariaat eventueel helpen?

We informeerden de grootmoeder over de regelgeving van de eerste graad en over wat van leerlingenbegeleiding verwacht mag worden. We adviseerden om een overleg te vragen met de leerlingbegeleiding van de school en met het CLB.

Wantrouwen overwinnen

Soms start een meer gepast zorgtraject moeilijk op omdat de idee van begeleiding door het CLB ouders wantrouwig maakt. Sommige ouders vrezen dat een traject met het CLB de voorbode is van een verwijzing naar het buitengewoon onderwijs. Of ze vrezen soms ten onrechte dat na een CLB-onderzoek de overstap naar het buitengewoon onderwijs niet meer tegen te houden is.

Wantrouwen bij ouders

Vlak voor de herfstvakantie kregen we de boodschap dat onze 8-jarige zoon terug moest naar het tweede leerjaar. Ze kaartten aan dat vorig schooljaar het vermoeden rees van een ontwikkelingsstoornis (ADD). Zijn schoolresultaten waren zwak. Overzitten werd geadviseerd, maar wij gingen daar niet mee akkoord. Na een gesprek met de directie ondertekenden we een document waarin de school instemde met de overgang naar het derde leerjaar onder de voorwaarde dat onze zoon op zijn herfstrapport minstens 60% zou halen. Lukte dat niet, dan zou hij alsnog teruggeplaatst worden naar het tweede leerjaar. Onze zoon behaalde in oktober 50%. We vinden het niet kunnen dat er geen enkele begeleiding is geweest rond ADD, ook vorig schooljaar niet.

Het Kinderrechtencommissariaat nam contact op met de school en het CLB. We vernamen dat ze al anderhalf jaar proberen om de ouders mee te krijgen in een begeleidingstraject omdat ze zich ernstig zorgen maken over zijn schoolse prestaties. Van een diagnose is nog helemaal geen sprake. De ouders wantrouwen het CLB en weigeren mee te werken. Ze denken dat het zal resulteren in een doorverwijzing naar het buitengewoon onderwijs of een aanmelding bij de toegangspoort van de integrale jeugdhulp. De school en het CLB proberen het vertrouwen van de ouders te winnen. Daarom stonden ze ook toe dat de jongen toch startte in het derde leerjaar, weliswaar met de neergeschreven afspraak dat er een evaluatie zou volgen vóór de herfstvakantie. Ze betreuren dat de ouders deze negatieve evaluatie aangrijpen om klacht neer te leggen. Waar het volgens het CLB echt om gaat, de vraag om samen een traject op te starten, verdwijnt zo opnieuw naar de achtergrond. Het Kinderrechtencommissariaat bemiddelde tussen ouders, CLB en de school. Het CLB kreeg toestemming van de ouders om het kind te begeleiden.

Standaardaanpak

In sommige scholen is er weinig bereidheid tot aanpassingen op maat van de leerling. Zij houden liever vast aan de eigen standaardaanpak bij specifieke behoeften en negeren eerdere ervaringen van de leerling en zijn ouders.

School houdt vast aan standaardaanpak

Een meisje van 18 met dyslexie doet het zesde jaar TSO fotografie over. Ze volgt deze richting al 4 jaar in haar huidige school. In haar vorige school was er goede begeleiding door leerkrachten en CLB, maar daar zat de studierichting van haar voorkeur niet in het aanbod. Waar ze nu schoolloopt gaat het al sinds het begin moeilijk. Het CLB van haar vorige school maakte

het dossier over aan het CLB van de nieuwe school, samen met een lijst van hulpmiddelen die de leerling kreeg die volgens hen nodig blijven. Die lijst met hulpmiddelen was op haar maat gemaakt. Het nieuwe CLB en de nieuwe school wilden hier echter niet verder mee werken. Ze voerden aan dat ze zo niet werken en er een standaardpakket is voor alle leerlingen met dyslexie.

De examenresultaten van kerst 2015 waren opnieuw zeer slecht voor de theoretische vakken. In deze school is de werkwijze dat leerlingen met dyslexie tijdens het examen een kaartje met 'D' op de bank leggen. De leerling mag dan hulp vragen. In haar vorige school mocht een leerling met dyslexie vragen aan een leerkracht om de examenvragen voor te lezen. Nu wordt dat geweigerd. Leerlingen met dyslexie krijgen enkel meer tijd om het examen af te leggen. Maar dat helpt haar niet.

Op school heeft de leerling een 'coach'. Na een gesprek met de coach en de leerkrachten op het oudercontact bleek dat de meeste leerkrachten niet eens wisten dat het meisje dyslexie heeft. Er is veel verloop in het leerkrachtenteam. De coach adviseerde de moeder om zelf een e-mail te sturen naar alle leerkrachten. De moeder is hierover verbolgen: 'Is dat niet de taak van de coach? Het CLB geeft geen hulp en zegt dat mijn dochter dan best teruggaat naar haar vorige school waar de begeleiding beter is. Maar daar hebben ze deze richting niet!'

De moeder beseft dat haar dochter nooit hoge punten zal halen, maar gelooft dat ze met een betere begeleiding wel het schooljaar succesvol kan afmaken. Het meisje doet er ook veel moeite voor. Ook bij het uitschrijven van het theoretische deel van de geïntegreerde proef, wat voor haar een grote hindernis is. Het meisje vraagt zich nu af of het kaartje met 'D' dat ze moet voorleggen tijdens het examen 'dyslexie' betekent of staat voor 'dom'. De moeder vraagt om bemiddeling.

Ook in het buitengewoon onderwijs zijn ouders en school het soms oneens over wat de meest wenselijke aanpassing is: de manier van werken en de hulpmiddelen die de school bij de rest van de groep (met gelijkaardige noden) hanteert, of het hulpmiddel dat de leerling buiten de schooluren gebruikt.

Redelijke aanpassing strijdig met schoolreglement

Mijn zoon Bart, 19 jaar, loopt school in het buitengewoon onderwijs (OV1). Sinds een drietal jaar maakte hij gebruik van een beeldhorloge tijdens de les. Dat helpt hem bij het structureren van de tijd en het houden van overzicht op de activiteiten. Daar heeft hij erg veel nood aan. Eind december kregen we het bericht van de firma dat dit financieel niet meer haalbaar was. We zochten een andere oplossing en vonden die in de vorm van een app op zijn smartphone. Het probleem is nu dat de school dat niet toelaat in de klas omdat het indruist tegen hun schoolreglement. Dat verbaast ons ten eerste in tijden van inclusie, integratie, empowerment en M-decreet.

Van de school horen we dat ze in de groep waar Bart zit, een ander hulpmiddel hanteren: een agenda met pictogrammen. Ze krijgen van Bart geen signalen dat hij daar minder goed overweg mee zou kunnen. En dus zien ze geen reden om voor Bart af te wijken van de aanpak die voor de hele groep goed lijkt te werken. De ouders weten zich dan weer gesteund door het advies van de psychiater die Bart behandelt. Ze stellen dat Bart erg gevoelig is voor de spanning die door de hele discussie tussen zijn ouders en de school ontstond en daarom liever niet laat blijken dat het werken met de agenda hem minder goed afgaat.

De onenigheid tussen ouders en school loopt hoog op. De ouders contacteren zowel UNIA als het Kinderrechtencommissariaat. We bieden aan om te bemiddelen tussen school en ouders. We bekijken ook hoe Bart zelf zijn kijk op de zaak zou kunnen geven.

Er zijn wel meer scholen die een door ouders of externe hulpverleners voorgestelde aanpassing onredelijk vinden als er technologie mee gemoeid is.

School voelt niets voor voorleessoftware – dan maar naar BuO?

Mijn zoontje heeft een diagnose ADHD met kenmerken van ASS. Zijn voornaamste ondersteuningsbehoefte situeert zich op vlak van lezen. Ook op sociaal vlak heeft hij het moeilijk. Hij zat vorig jaar in een gewone school. In maart werd er gestart met sticordi-maatregelen. Die hielden niet veel in. Er werd af en toe gewerkt met een 'gatendictee'. Zijn logopediste en psychiater stelden ook voorleessoftware voor, maar dat vond de school niet haalbaar. Op het einde van het schooljaar vond de school dat ze al meer dan voldoende hadden gedaan. De school vond dat hij beter naar het BuBaO zou gaan. Nu zou hij naar type 'basisaanbod' moeten gaan terwijl zijn leerachterstand niet van dien aard is en we onze twijfels hebben over de redelijke aanpassingen die vorig jaar werden uitgeprobeerd. Daarbij komt dat zijn moeder en ik aan het scheiden zijn. Ook dat heeft een invloed op hem en zijn schools functioneren. Als onze zoon naar het buitengewoon basisonderwijs zou moeten, zou hij eerder in type 9 passen. Hoe krijgen we hem daar zo snel mogelijk binnen?

De vraag van de papa aan het einde van de klacht laat misschien iets anders vermoeden, maar toch is de eerste vraag waar we hier op stoten: Waarom wordt de voorleessoftware die door de externe hulpverleners voorgesteld wordt, door de school als 'onredelijk' van de hand gewezen?

Uit ons advies van 2014

De expliciete opname van het concept 'redelijke aanpassingen' in de opdrachtomschrijving van het gewoon basisonderwijs en in de Codex voor het secundair onderwijs is een positief gegeven. Het M-decreet bepaalt echter niet duidelijk waarop ouders en leerlingen maar evengoed de school kunnen terugvallen als er onenigheid is over de concrete invulling.

In de memorie van toelichting beveelt men wel aan om 'de verantwoording voor dergelijke maatregelen, zeker voor compenserende en dispenserende maatregelen, op te nemen in een gemotiveerd verslag² als concreet aspect en resultaat van de samenwerking tussen ouders, leerling, school en CLB'.

We adviseerden om deze suggestie uit de memorie van toelichting ter harte te nemen. Ook stelden we voor om een referentiekader uit te werken rond 'redelijke aanpassingen' dat zich specifiek op onderwijs richt. Het protocol van 19 juli 2007 tussen de federale staat, de gemeenschappen, gewesten en gemeenschapscommissies dat er kwam op basis van de antidiscriminatiewet van 25 februari 2003, is te algemeen om te gebruiken als referentiekader voor redelijke aanpassingen in het onderwijs. Een referentiekader dat meer tegemoet komt aan de behoeften van het onderwijsveld gaat best uit van goede praktijkvoorbeelden. Het moet een houvast bieden maar niet beperkend werken. Er moet ruimte blijven om elke individuele situatie afzonderlijk te beoordelen.

Laagdrempelig aanspreekpunt nodig

Het M-decreet voorziet dat als een school weigert de door de ouders gewenste redelijke aanpassingen door te voeren, ze een klacht kunnen

² Ter verduidelijking: De memorie van toelichting hanteert de term 'gemotiveerd verslag' hier in zijn meest algemene betekenis, niet in de specifieke betekenis die de term sedert het M-decreet kreeg in de zin van 'gemotiveerd verslag dat toegang biedt tot GON-ondersteuning'.

neerleggen bij Unia, het vroegere Interfederaal Centrum voor Gelijke Kansen en Racismebestrijding. Maar ouders lijken dat vaak als een stap te ver te ervaren. Ze dienen liever geen klacht in tegen de school van hun kind.

Het gaat in veel gevallen ook niet om een botte weigering om redelijke aanpassingen door te voeren, maar om een inhoudelijk dispuut over welke aanpassing dan wel het meest geschikt is. Ook als de school het kind ingeschreven laat, maar weinig werk maakt van redelijke aanpassingen en het kind liever een of meer jaren laat overdoen hebben ouders weinig verhaal. In principe is het CLB dan het eerste aanspreekpunt. Maar soms hebben ouders de ervaring dat het CLB aan de kant van de school staat en geen onafhankelijke partij is.

Het Kinderrechtencommissariaat vraagt om een laagdrempelig aanspreekpunt waar ouders terecht kunnen die voor hun kind op school niet de redelijke aanpassingen krijgen die zij het meest wenselijk achten. Zo'n aanspreekpunt moet ook kunnen ingaan op en bemiddelen rond de concrete inhoud van de aanpassingen.

1.3. Continuïteit niet verzekerd

Komen school en ouders overeen welke aanpassingen gewenst en redelijk zijn, dan is het voortzetten daarvan als het kind naar een volgend leerjaar of een nieuwe klasgroep gaat niet altijd gegarandeerd. Dat bleek uit klachten die we al ontvingen vóór het M-decreet in werking trad.

Klacht over gebrek aan continuïteit uit ons advies van 2014

Mijn dochter heeft dyslexie. Ze gebruikt al twee jaar een laptop in de klas. Dat werd geregeld via de zorgleerkracht en de directie. Nu mag het niet van de leerkracht van het zesde leerjaar. De directie zegt de leerkracht niet te kunnen verplichten. Nu heeft onze dochter een enorme achterstand.

Het M-decreet is nog geen vol schooljaar van toepassing en het is wellicht daarom dat we nog geen klachten ontvingen over gebrek aan continuïteit binnen een school. Wel legt klachtenonderzoek soms hetzelfde onderliggend knelpunt bloot: een gebrek aan coherentie binnen het team. We zien dat onder meer ook in klachten waar al te snel de stap gezet wordt van een zorgnaar een sanctiebeleid. Dat bespreken we verderop.

Uit ons advies van 2014

Voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften is het onontbeerlijk dat zij kunnen rekenen op continuïteit van eerder afgesproken redelijke aanpassingen. Doordat het M-decreet de volle verantwoordelijkheid bij de klassenraad legt, en die klassenraad van leerjaar tot leerjaar van samenstelling kan veranderen, is die continuïteit niet gegarandeerd.

We adviseerden daarom om afspraken tussen ouders en school over redelijke aanpassingen bindend te maken voor het hele schoolteam en – in principe – voor de hele schoolloopbaan van de leerling. Daarvan afwijken zou enkel mogelijk mogen zijn als het CLB vaststelt dat de specifieke behoeften van de leerling gewijzigd zijn. Of als school, CLB en ouders in onderling overleg vaststellen dat sommige aanpassingen niet het verwachte effect hebben of niet meer nodig zijn.

Afspraken over redelijke aanpassingen bindend maken voor het hele schoolteam, zal ook de coherentie van de aanpak bevorderen.

1.4. Weinig overleg met externe hulpverleners

Ook als ouders op uitdrukkelijk verzoek van de school zelf externe hulp zoeken en die externe hulpverleners dan voorstellen tot redelijke aanpassingen doen, vinden die soms weinig gehoor in de school.

Met externe hulpverleners bedoelen we hier: paramedici zoals logopedisten, en psychiaters of psychologen die geen deel uitmaken van het CLB-team waarmee de school samenwerkt.

Ouders zelf op zoek naar hulp, externe tips niet welkom

Wij hebben het gevoel dat ons 7-jarig zoontje geen eerlijke kans zal krijgen op school. De school signaleerde dat hij niet zo goed kan stilzitten of snel zijn concentratie verliest waardoor hij de les stoort. Samen met de zorgleerkracht en het CLB werd een plan opgemaakt. Er werd ons gevraagd om zelf op zoek te gaan naar hulp. Dat deden we. We krijgen ondertussen thuisbegeleiding via het Centrum voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning (CKG) en staan op de wachtlijst van het Centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg. De school werkt nu met een heen-en-weer-schriftje en een beloningssysteem. Tegelijkertijd heeft ons zoontje een volgkaart en hebben we het gevoel dat veel zaken worden uitvergroot. Het CKG wil ook de juf tips geven, maar dat ziet de school niet zitten. We hebben het gevoel dat de school de lat heel hoog legt zodat wij niet anders kunnen dan falen.

Dat de samenwerking tussen school en externe hulpverleners vaak niet evident is, kaartten we ook aan in ons advies bij de conceptnota over leerlingenbegeleiding.³

Neiging om problemen te individualiseren

De weigerachtigheid van sommige scholen om suggesties van externe hulpverleners ter harte te nemen of zelfs nog maar met hen in overleg te willen gaan, kan wijzen op de neiging om problemen te individualiseren.

In zo'n visie heeft het kind een probleem. De ouders zoeken daar best externe hulp voor en die moet dan dat individuele probleem buiten de school oplossen. Dat soort denkwijze gaat volledig voorbij aan de interactionistische visie op beperkingen die het M-decreet voorstaat: een beperking vormt een probleem in de mate dat de omgeving er geen adequaat antwoord op biedt. Die visie vraagt dat scholen reflecteren over hun eigen werkwijze en bekijken hoe redelijke aanpassingen het probleem kunnen helpen inperken. Die benadering lijkt bij uitstek relevant te zijn voor de aanpak van kinderen met gedragsproblemen.

1.5. PAB voor inclusief onderwijs?

Sommige ouders wijzen ons er op dat voor hun kind inclusief onderwijs alleen mogelijk is als het permanent individuele begeleiding krijgt.

Persoonlijk assistentiebudget zou continuïteit verzekeren

De ouders van Sarah die 14 jaar is, vinden geen inclusieve school voor haar. Ze tonen begrip voor de school en willen geen klacht indienen. Ze kaarten aan dat een persoonlijk assistentiebudget de continuïteit in de ondersteuning zou kunnen verzekeren. Daar hebben ze al meermaals tevergeefs een aanvraag voor ingediend.

³ KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Advies *Leerlingenbegeleiding: duidelijke krijtlijnen vertalen naar toegankelijke zorg*, 2015-2016/04, www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/2015_2016_04_advies_leerlingenbegeleiding.pdf

Scholen voor gewoon onderwijs ondersteunen opdat ze zouden leren hoe redelijke aanpassingen door te voeren, is één ding. Maar de idee dat zo'n school het dan na zekere tijd zelf zal kunnen of moeten bolwerken, is niet altijd realistisch. Voor sommige leerlingen met specifieke behoeften geldt dat inclusief onderwijs voor hen alleen mogelijk is als er quasi permanent een eigen individuele begeleider aanwezig is. Ouders doen daarvoor vaak een beroep op allerhande vrijwilligers. Dat is echter een weinig structurele oplossing. Vaak moeten ouders bijna voortdurend op zoek naar nieuwe vrijwilligers. Een regeling die voorziet in een persoonlijk assistentiebudget zou voor sommige leerlingen een oplossing kunnen betekenen. Toch zijn de ervaringen van ouders dat de huidige PAB-regeling daarvoor niet voldoet. Ze krijgen geen PAB om inclusief onderwijs voor hun kind mogelijk te maken. Daar moet snel een oplossing voor gevonden worden. Breder of op langere termijn kan de vraag van deze ouders mee bekeken worden in het kader van de nieuwe regeling over 'persoonsvolgende financiering', waarvan voorzien is dat ze vanaf 1 januari 2018 ook voor minderjarigen zou gelden.

1.6. Zorgbeleid als basisvoorwaarde

Het M-decreet stelt een goed zorgbeleid op school als basisvoorwaarde. Die gedachte is niet nieuw. De Vlaamse overheid stimuleerde in de jaren '90 al allerlei 'zorgverbredingsprojecten'. Het concept 'zorgcontinuüm', ook prominent aanwezig in het M-decreet, dateert ook al van lang vóór het M-decreet.

Zorgbeleid soms nog afwezig

In sommige scholen is het, ondanks de jarenlange inzet op zorgverbreding, nog erg bedroevend gesteld met het interne zorgbeleid. Dat de vernieuwde aanpak die het M-decreet vraagt daar moeilijk loopt, verbaast niet.

Achterlijk kind?

Mijn zoon van 9 jaar heeft dyscalculie. Zijn leerkracht is extreem negatief ingesteld en beschouwt hem als dom en een last. Hoewel hij erg hard werkt en al jaren logo volgt, blijft ze hem als een 'achterlijk kind' behandelen. Dat ze niets begrijpt van deze leerstoornis bleek ook uit een mail die ze naar de logopediste stuurde. Zowel de logopediste als ik waren verbolgen over haar houding. Mijn zoon komt nu bijna dagelijks klagen over de juf: ze trekt aan zijn oren, doet vervelend, springt van de hak op de tak zodat hij niet meer weet wat hij moet doen enzovoort. Hij wordt nu gevisieerd. Probleem is ook dat zijn klas extreem gewelddadig is. Een vriendinnetje van hem wordt al een jaar gepest en geslagen, maar de school doet niets. Als kinderen dat thuis vertellen, krijgen ze een uitbrander van de directie: 'Wat op school gebeurt, moet in de school blijven!' Mijn zoon voelt zich nu slecht op school, heeft geen zin meer en komt huilend naar huis. De school heeft zagezegd een pestbeleid, maar doet er zelf ook aan mee. Ik heb hem al ingeschreven in een andere school voor volgend schooljaar en overweeg voor de rest van het jaar huisonderwijs. Wat kun je als ouder beginnen tegen een pestende leerkracht?

Het Kinderrechtencommissariaat vroeg de gemaakte afspraken tussen leerkracht, logopedist en ouders op. We vroegen het CLB om dit verder op te volgen.

Te snel van zorgbeleid naar sanctiebeleid

De neiging om het (gedrags-)probleem uitsluitend bij de leerling te situeren, herkennen we ook in de praktijk om al te snel een switch te maken van zorgbeleid naar sanctiebeleid.

Eerste evaluatie handelingsplan resulteert in definitieve uitsluiting

Mijn zoon heeft ASS en ADHD en zit in het eerste middelbaar op een gewone school. Van in het begin verliep de samenwerking moeizaam. Half november startte de school met een individueel handelingsplan. Amper een maand later start de directeur de tuchtprocedure. De feiten zijn eerder klein en allemaal te linken aan ASS en ADHD. Met de examens op school zag zijn dagindeling er anders uit, wat het voor hem moeilijker maakte. Dat leidde tot enkele conflictjes. Ik vind het bijzonder jammer dat een eerste evaluatie van het individueel handelingsplan niet resulteert in een bijsturing van de maatregelen, maar in het opstarten van de tuchtprocedure. Ik kan zeker begrip opbrengen voor de moeilijkheden die leerkrachten ervaren. Maar wij werden niet eens betrokken bij de eerste evaluatie. Nu is mijn zoon definitief uitgesloten. Kan het Kinderrechtencommissariaat helpen?

Het Kinderrechtencommissariaat beoordeelde de definitieve uitsluiting als onredelijk en disproportioneel en probeerde te bemiddelen. We vroegen om de beslissing te heroverwegen en om de samenwerking tussen school en ouders herop te starten. Via GON-leerkracht, CLB, openbaar psychiatrisch zorg- en kenniscentrum (OPZ) en pedagogische begeleidingsdienst waren er mogelijkheden om de ondersteuning van de leerling en de samenwerking tussen de verschillende partners te versterken. Uiteindelijk werd de definitieve uitsluiting in beroep bevestigd.

Ook basisscholen grijpen soms naar de zwaarste sanctie 'definitieve uitsluiting' bij kinderen met een bijzondere gedragsproblematiek. Soms wordt daarbij het einde van een lopend traject met het CLB en de overstap naar het buitengewoon onderwijs niet afgewacht. Dat gaat regelrecht in tegen de filosofie van het M-decreet. Dat bepaalt immers dat als er specifieke behoeften worden vastgesteld bij een leerling die al langer naar het gewoon onderwijs gaat, de leerling tot het einde van het schooljaar in de school ingeschreven kan blijven. De ouders hebben ten laatste tot het begin van het nieuwe schooljaar de tijd om een andere school te zoeken. Het gebruik van een tuchtprocedure omzeilt die bepaling.

Tuchtprocedure in afwachting van overstap naar BuBaO?

Wij zijn bijna op het einde van het diagnostisch traject met ons 6-jarig zoontje omdat er een zwaar vermoeden is van ASS. We zullen ook zo snel mogelijk de overstap maken naar het buitengewoon onderwijs. Die beslissing staat vast. We schrijven hem eerstdaags in en hij zal allicht na de paasvakantie van school kunnen veranderen. Iedereen is het erover eens dat hij heel veel ondersteuning en zorg nodig heeft. Te veel voor een gewone school. We beseffen dat. Maar zijn huidige school wil die enkele weken geduld blijkbaar niet meer opbrengen. Gisteren kreeg ik van de directrice een mail dat de school de intentie heeft om hem definitief uit te sluiten wegens aanhoudend ongewenst gedrag. Ze beschuldigt mijn zoontje van het opzettelijk toedienen van slagen en verwondingen, het opzettelijk overtreden van de leefregels, enzovoort. Ik kan me daarin niet vinden. De school weet dat ik druk bezig ben samen met de psychologe en het CLB om de overstap naar het buitengewoon onderwijs te maken. Ik vind het erg dat ze een 6-jarige bestempelen als een crimineel. Waarom kunnen ze niet even geduld opbrengen? En waarom krijgen voorgestelde maatregelen zoals het gebruiken van een hoofdtelefoon of een doos met persoonlijke spulletjes om moeilijke momenten door te komen onvoldoende kansen?

Ook hier is de klacht dat eenvoudige – en dus eigenlijk wel heel redelijke – aanpassingen door de school te weinig naar waarde geschat worden.

Het Kinderrechtencommissariaat bemiddelde tussen school en ouders waarna de tuchtprocedure werd stopgezet. Het CLB deed de nodige

inspanningen om het verslag en attest in orde te brengen. De leerling startte na de paasvakantie in een school voor buitengewoon onderwijs.

School tussen twee vuren

Sommige scholen zitten met de handen in het haar. Ze willen alle leerlingen maximaal kansen geven. Soms moet een school een heel moeilijke afweging maken: die tussen het belang van het kind met specifieke behoeften en het belang van andere kinderen. Dat zijn zeer complexe situaties. We hopen dat dit soort kwesties bij de competentiebegeleiding de nodige aandacht krijgt.

Moeilijke afweging

Een schooldirecteur contacteert de Klachtenlijn: Sinds vorig schooljaar zit op onze school een leerling die zichzelf niet altijd onder controle heeft. In de klas had de leerkracht er geen problemen mee, maar op de speelplaats gaat hij regelmatig zijn boekje te buiten. Wij weten niet of hij dat zelf beseft. De leerkracht ziet duidelijk wanneer hij Rilatine heeft genomen of niet. De leerling greep al verschillende keren een klasgenoot bij de keel. Op het einde van het schooljaar was de maat vol voor de ouders wiens zoon daar het slachtoffer van was. Zij verwachten dat de school actie onderneemt anders zullen zij actie ondernemen met pers en dergelijke. Ik had begin juli een gesprek met de moeder van de eerstgenoemde leerling. Zij erkent het probleem met haar zoon heel goed maar ze weet ook niet goed wat doen. Ik zei haar dat het zo volgend schooljaar niet meer verder kan en dat we haar zoon vanaf 1 september scherp in de gaten gaan houden. Ik stelde haar ook voor om eventueel een andere school te kiezen zodat hij weer met een nieuwe lei kan beginnen. Hij is twee jaar geleden ook vertrokken van een school waar zijn krediet was opgebruikt. Vorige week kreeg ik een mailtje van de mama dat hij toch bij ons op school zal blijven.

Met de mensen van het schoolbestuur zaten we eind vorig schooljaar rond de tafel met de ouders van de 'gepeste' leerling. Wij beloofden hen dat we contact met jullie zouden opnemen en dan begin september duidelijke afspraken zullen maken hoe we dit kunnen oplossen op een deftige manier. Ik hoop dat u enkele suggesties heeft voor ons zodat we dit laatste schooljaar, want de leerlingen gaan nu naar het zesde leerjaar, in alle rust kunnen doorlopen.

1.7 Geen getuigschrift in het vooruitzicht

Binnen het gemeenschappelijk curriculum?

Scholen zijn soms onvoldoende duidelijk over de mogelijkheid om een getuigschrift te behalen als er 'redelijke aanpassingen' gebeuren.

Recht op getuigschrift? Met enige schroom gevraagd

Ik heb een vraag over mijn dochter die in de lagere school zit. Zij mocht op het einde van het vierde leerjaar naar het vijfde overgaan. Wel met een overeenkomst dat ze de leerstof van wiskunde van het vierde leerjaar krijgt. Als mijn dochter in het vijfde slaagt, krijgt ze dan in het zesde leerjaar de leerstof wiskunde van het vijfde. Dat betekent dat ze op het einde van het zesde leerjaar geen leerstof voor wiskunde van het zesde leerjaar kreeg. Kan dat? Heeft ze dan recht op haar getuigschrift?

Deze mama wou niet dat het Kinderrechtencommissariaat contact opnam met de school. Ze wou vooral informatie over de mogelijkheden en welke rechten haar kind heeft. Het illustreert de schroom van veel ouders.

De aanpassingen die de school voorstelt, illustreert dat de school moeilijk loskomt van het leerstofjaarklassensysteem. Terwijl elke lagere school het traditionele leerstofjaarklassensysteem mag doorbreken – niets in de

regelgeving legt dat systeem op aan scholen. Maar vooral valt hier de onzekerheid op waar de mama mee worstelt. Blijkbaar slaagde de school er niet in helderheid te bieden over de perspectieven die er voor haar kind zijn.

De vragen en klachten illustreren dat sommige scholen nog niet ten volle de mogelijkheden zien die het M-decreet hen geeft. Ze lijken te denken dat ze een keuze moeten maken tussen redelijke aanpassingen doorvoeren óf de leerling een traject binnen het algemeen curriculum te laten doorlopen. En dat enkel het laatste uitzicht biedt op een regulier getuigschrift of diploma.

Dat maakt dat de school de ouders niet altijd goed informeert en onvoldoende kwaliteitsvol overlegt over de mogelijkheden. Bij de ouders komt dat over als: het is al lang beslist dat een getuigschrift of diploma er gewoonweg niet inzit. Terwijl het M-decreet die mogelijkheid net zolang en zoveel mogelijk wil openhouden.

Op 12 jaar sowieso naar 1B?

In 2011 kwam ik met mijn dochter naar België. Ze was toen 6 jaar. De school besliste om haar eerst naar de kleuterklas te laten gaan. In december mocht ze naar het eerste leerjaar, maar er was geen plaats en dus werd het september 2012. Voor wiskunde ging het niet zo heel goed, maar mijn dochter werkte er hard voor. In het tweede leerjaar moest ze blijven zitten, al ben ik het daar nog steeds niet mee eens. Ondertussen helpt een logopediste mijn dochter en ze maakt veel vooruitgang. Ze zit al twee jaar achter op haar leeftijdsgenoten. De zorgcoördinator zei echter al dat als mijn dochter 12 jaar wordt, hij haar zal laten overgaan naar 1B in het secundair onderwijs. Dat lijkt al beslist. Ik maak mij zorgen. Ook de logopediste is hier niet over te spreken. Wij willen dat ze haar getuigschrift kan behalen.

Deze moeder wou niet dat het Kinderrechtencommissariaat contact opnam met de school. We legden haar uit dat de school wel kan adviseren maar niet kan dwingen om na het vierde leerjaar de overstap naar het secundair onderwijs te maken op basis van leeftijd. Ten laatste in het jaar waarin de jongere 15 wordt, moet de stap naar secundair onderwijs gezet worden.

Sommige lerarenteams weten zeven maanden na de start van het schooljaar 2015-2016 nog te weinig over de mogelijkheid dat je voor leerlingen met specifieke behoeften compenserende of dispenserende maatregelen kan uitwerken die hen toch nog toelaten het of een algemeen curriculum te volgen én het daarbij horende getuigschrift of diploma te behalen. En dat terwijl het M-decreet de klassenraden in deze kwestie volledig autonoom bevoegd maakte.

Met dyscalculie geen diploma Sociaal Technische Wetenschappen?

Gisteren haalden we het paasrapport van Ilke af. Nogmaals komt het groot verschil tussen wiskunde en al de rest naar voren. We waren verbaasd dat de klastitularis noch de wiskundelerares enige notie hadden van het M-decreet. Beiden stelden duidelijk: 'We zijn daar niet van op de hoogte'.

De wiskundelerares begrijpt zeer goed dat Ilke door haar dyscalculie nooit wiskunde op het niveau van Sociaal Technische Wetenschappen zal aankunnen. Maar ze kan ons niet helpen bij de vraag hoe Ilke enige vorm van dispensatie kan krijgen om zo in het STW (of een andere TSO richting) te blijven.

Ook de directie vindt dat het inderdaad een groot probleem is voor leerlingen zoals Ilke. Maar hij stelt dat wij duidelijk moeten weten dat het M-decreet dan misschien wel voor een dispensatie voor wiskunde kan zorgen, maar dat Ilke op het eind van de rit nooit haar diploma STW zal halen. Zonder diploma secundair onderwijs heeft ze geen kans op vervolgonderwijs. Wat kunnen we nu concreet doen?

Het Kinderrechtencommissariaat adviseerde de ouders om (1) samen met het CLB een zo concreet mogelijk voorstel van redelijke aanpassingen met dispensaties en vervangende opdrachten uit te werken, (2) daarmee naar de directie te gaan, (3) zo nodig ook het regionale aanspreekpunt van de competentiebegeleiders⁴ aan te spreken en als ultieme stap (4) bij UNIA een klacht in te dienen of er om bemiddeling te vragen.

Uiteraard moet men bij elke individuele situatie bekijken of met de dispensaties het curriculum dat de leerling volgt nog als gelijkwaardig beschouwd kan worden met het algemene curriculum. Is dat niet het geval, dan gaat het om een individueel aangepast curriculum. Dat sommige scholen er per definitie vanuit gaan dat dispensaties het behalen van een diploma uitsluiten, is niet in overeenstemming met het M-decreet.

Uit ons advies van 2014

In ons advies vonden we het positief dat redelijke aanpassingen, ook als die dispenserende maatregelen bevatten, volgens het decreet niet automatisch leiden tot een verlies van de normale studiebekrachtiging.

Scholen voor gewoon onderwijs moeten hiervan goed doordrongen worden. Voor veel kinderen en jongeren met specifieke onderwijsbehoeften is het echt in hun belang dat zij een normale studiebekrachtiging kunnen krijgen. Artikel 24 van het VN-Verdrag over de Rechten van Personen met een Handicap stelt dat het recht op onderwijs onder meer als doel heeft de participatie van personen met een handicap aan de samenleving mogelijk te maken. Diploma's zijn een belangrijke hefboom voor participatie aan de samenleving. We moeten kosten wat het kost vermijden het recht op onderwijs voor kinderen en jongeren met specifieke onderwijsbehoeften te reduceren tot 'gewoon in de klas mee mogen doen', zonder dat er een diploma of getuigschrift op volgt.

We waarschuwen dat de volstrekte autonomie van de klassenraad om te bepalen welke dispenserende maatregelen wel of niet nog tot een gewone studiebekrachtiging leiden, een groot risico op gebrek aan transparantie inhoudt. Temeer daar het decreet niet bepaalt wanneer de klassenraad zich daarover mag of moet uitspreken. Aan het begin van het traject? Of mag het ook nog op het einde? Moet dat duidelijk gemaakt worden in het overleg van de school met de ouders en het CLB? Of mag de klassenraad daar ad hoc over beslissen? We vreesden toen al dat een regeling die dat laatste mogelijk maakt, wat volgens ons met het decreet het geval is, tot allerlei klachten zou leiden. Ook pleiten we in 2014 voor een onafhankelijke instantie die de beslissingen van de klassenraad kan afoetsen aan een duidelijk referentiekader.

Dat advies blijft nog steeds actueel. Ook in de eerder vermelde omzendbrieven BaO/2012/01 en SO/2012/01 (bijgestuurd in februari 2016) die de procedures verduidelijken die scholen moeten volgen, wordt op die kwestie niet ingegaan. We stellen bovendien vast dat in het M-decreet nergens voorzien wordt in een instantie bij wie de leerling of de ouders verhaal kunnen halen als ze menen dat de beslissing om geen gewone studiebekrachtiging toe te laten, onterecht en tegen de geest van het M-decreet is.

⁴ Competentiebegeleiders zijn pedagogisch begeleiders met een specifieke focus: scholen begeleiden bij de overgang naar het M-decreet. Elk onderwijsnet geeft de competentiebegeleider een andere naam. Het vrij onderwijs kiest voor 'pedagogisch begeleider competentieontwikkeling', het GO! en het POV kiezen voor 'pedagogisch begeleider inclusie' en OVSG voor 'zorg/competentiebegeleider', uit Klasse, 8 oktober 2015, www.klasse.be/7046/competentiebegeleiders-ondersteunen-scholen-bij-het-m-decreet/

Meer perspectieven voor IAC'ers?

Voor wie binnen het gewoon onderwijs een individueel aangepast curriculum (IAC) volgt, zit een gewoon diploma of studiegetuigschrift er niet in.

Dat lijkt een logisch gevolg van het onderscheid dat het M-decreet maakt tussen wel of niet het (een) gemeenschappelijk curriculum kunnen volgen. Wel kunnen op basis van het IAC-traject attesten van verworven bekwaamheden uitgereikt worden. Maar het civiel effect daarvan is niet hetzelfde als bij een studiegetuigschrift, zo luidt een klacht die we herhaaldelijk mochten horen. In dat opzicht zijn leerlingen die binnen het gewoon secundair onderwijs een IAC-traject volgden, slechter af dan de leerlingen die een vergelijkbare opleiding in het buitengewoon secundair onderwijs volgden. Dat lijkt moeilijk te verenigen met het achterliggende doel van het M-decreet: jongeren met beperkingen via inclusief onderwijs meer kansen geven om volwaardig aan de samenleving te participeren.

Het Kinderrechtencommissariaat vraagt de Vlaamse overheid te onderzoeken bij welke onderwijstrajecten deze anomalie zich voordoet of kan voordoen en hoe ze rechtgezet kan worden. Kan een meer gedifferentieerde studie-bekrachtiging voor IAC'ers een oplossing vormen? Of krijgen de betrokken leerlingen ten onrechte een IAC aangemeten en kunnen ze eigenlijk aanspraak maken op een regulier getuigschrift (binnen een gemeenschappelijk curriculum)?

1.8 Wanneer breidt Commissie Leerlingenrechten zich uit?

Het M-decreet voorziet in artikel VII.3 de uitbreiding van de Commissie Leerlingenrechten met 'leden met expertise op het gebied van de praktische realisatie van redelijke aanpassingen. Daarbij wordt [...] in elk geval de betrokkenheid verzekerd van personen met een handicap of een organisatie die hen vertegenwoordigt, van een personeelsvertegenwoordiging en een vertegenwoordiging van de onderwijsverstrekkers'.

Naar we vernemen, is die uitbreiding tot op heden (eind mei 2016) nog niet gerealiseerd. De Commissie Leerlingenrechten is de externe instantie bij wie ouders van een leerling met specifieke onderwijsbehoeften terecht kunnen indien ze het niet eens zijn met de ontbinding van de inschrijving omdat de school oordeelt dat de vereiste aanpassingen niet redelijk zijn. We dringen er daarom op aan de voorziene uitbreiding snel te realiseren.

2. Groeipijnen bij de attestering

Het M-decreet voorziet strengere regels voor het uitschrijven van attesten (verslagen) die toegang verlenen tot het buitengewoon onderwijs. Zo mag een verwijzing naar het buitengewoon onderwijs niet langer puur op basis van socio-economische achtergrondkenmerken van de leerling. En moet er aangetoond worden dat de school voor gewoon onderwijs eerst het hele zorgcontinuüm doorliep.⁵

Voor betwistingen over de attestering voorziet het M-decreet in de oprichting van de Vlaamse Bemiddelingscommissie. Zowel de school, als het CLB of de ouders kunnen om bemiddeling vragen bij onenigheid over het verslag voor toegang tot het buitengewoon onderwijs. Ze kunnen het oneens zijn over het afleveren of niet-afleveren of over de inhoud van zo'n verslag.⁶

⁵ Art. 15 van het Decreet Basisonderwijs en art. 294 van de Codex Secundair Onderwijs.

⁶ Art. 10 van het Besluit van Vlaamse Regering van 10 juli 2015.

Bemiddeling vragen, kan pas als de school met de leerling het hele zorgcontinuüm doorliep. Een verzoek tot bemiddeling door de ouders kan bovendien alleen als alle bestaande procedures binnen de school of het CLB afgerond zijn.

De aanpassingen in de regelgeving rond attestering brachten behoorlijk wat verandering. De voorziene Vlaamse Bemiddelingscommissie kwam pas laat uit de startblokken.

Een half jaar voor de start van het schooljaar werden sommige regels eerst nog wat extra verstrengd en daarna weer wat versoepeld, zij het onder strikt toezicht van nog een nieuwere, niet in het M-decreet voorziene instantie. En een omzendbrief die op een ander punt voor enige verduidelijking moest zorgen, kwam er maar halverwege het schooljaar.

Voor de mensen in het veld was het niet altijd makkelijk om volgen. Wellicht komt het allemaal wel goed, maar er waren wel wat groeipijnen.

2.1. Bemiddelingscommissie laat gestart

De nood aan zo'n bemiddelingscommissie blijkt uit verschillende klachten die we ontvingen.

Type 3 of type 2?

De 9-jarige Sam heeft een mentale beperking, gedragsstoornissen, ADHD en ASS. Hij zat altijd in een type 3-school. Zijn ouders zijn bezorgd omdat ze na drie jaar weinig of geen vooruitgang zien. Sam kan amper rekenen of schrijven. Elke week zit hij uren in de time-outruimte en hij is moeilijk te motiveren om terug naar de klas te gaan. De school erkent dat, maar blijft zoeken naar manieren om Sam tot leren te brengen. De ouders vinden dat net de type 3-context Sam belemmert en drukker maakt. De ouders vragen of hun zoon misschien rustiger zal zijn en meer vooruitgang zal maken in een andere omgeving? Zou hij met zijn mentale beperking niet beter tot zijn recht komen in een type 2-school? De ouders bespreken het met CLB en school, maar die blijven type 3 het meest geschikt vinden. Voor hen zijn de gedragsstoornissen van Sam het belangrijkste. Het verslag wordt niet aangepast.

De ouders kloppen aan bij de Klachtenlijn. Ze vinden het vooral jammer dat het CLB zich sterk laat leiden door wat de school zegt en geen onafhankelijke observaties of onderzoeken doet. We hebben begrip voor de vraag en het standpunt van de ouders en brengen alle partijen rond de tafel. Iedereen kan zijn mening en argumenten geven, ook Sam zelf. De finale beslissing blijft bij het CLB en dat blijft bij zijn standpunt. De ouders kloppen nog aan bij een ander CLB voor een tweede opinie. Dat CLB besluit na een gesprek met de ouders, de school en het CLB dat type 3 het meest geschikt is. Uiteindelijk beslissen de ouders om Sam volgend schooljaar in te schrijven in een andere type 3-school.

We kunnen ons voorstellen dat de onenigheid tussen de school, ouders en CLB zo diep kan gaan dat alleen een externe instantie die de zaak van meer op afstand kan bekijken, de argumenten kan aanbrengen waar de verschillende partijen zich in kunnen vinden.

Die onenigheid gaat niet alleen over het type buitengewoon onderwijs. In het secundair onderwijs kan het ook over de opleidingsvorm gaan.

OV2 of OV3?

Een mama contacteert de Klachtenlijn voor haar zoon Raf die volgend schooljaar de overgang van buitengewoon lager onderwijs naar buitengewoon

secundair onderwijs maakt. De CLB-medewerker beweert dat alle parameters uitwijzen dat voor Raf opleidingsvorm 2 (OV2) het meest geschikt is. Deze opleidingsvorm heeft als doel de integratie in een beschermd leef- en werkmilieu. De ouders vinden dat de mogelijkheden van hun kind daarmee onderschat worden én zijn toekomstkansen ernstig geschaad. Ze wensen een verslag dat hun zoon toegang geeft tot opleidingsvorm 3 (OV3). Het doel van deze opleidingsvorm is integratie in een gewoon leef- en werkmilieu. Raf is zelf actief bezig met zijn toekomst en geeft te kennen in de land- en tuinbouwsector te willen werken. In hun buurt wordt die optie alleen aangeboden in de school die OV3 organiseert.

De ouders hebben vragen rond een aantal beweringen van de CLB-medewerker:

- Dat het CLB soeverein beslist over het inschrijvingsverslag.
- Dat het inschrijvingsverslag bindend is.
- Dat de ouders niet naar een ander CLB kunnen stappen.

De CLB-medewerker gaf ook te verstaan dat een 'te hoge' keuze bij de attestering ernstige gevolgen zou hebben mocht in de loop van volgend schooljaar blijken dat Raf dat toch niet aankan. Een attestwijziging in de loop van het schooljaar is immers niet meer mogelijk. Ook daarom lijkt het haar veiliger voor OV2 te opteren.

Mede op basis van de specifieke informatie en de argumenten die de Klachtenlijn hen aanreikte, zijn de ouders er toch in geslaagd het CLB te overtuigen voor hun zoon een attest voor OV3 uit te schrijven.

We hopen dat de Vlaamse Bemiddelingscommissie erin zal slagen in haar werk de filosofie van het M-decreet op de voorgrond te plaatsen. Die filosofie interpreteren we als: 'Elk kind optimale ontwikkelingskansen bieden'. Een, zeer behartigenswaardige insteek vinden we ook in de netoverstijgende visietekst die de werkgroep van CLB-koepels en GON-netcoördinatoren in opvolging van het M-decreet opstelden.

Netoverstijgende visietekst, onder de hoofding 'ouders en leerling':

'Binnen handelingsgericht werken en handelingsgerichte diagnostiek is de samenwerking met de ouders en de leerling van groot belang. School, ouders en CLB werken vanuit een gedeelde verantwoordelijkheid constructief samen, de zorg voor kinderen en jongeren ligt immers in elkaars verlengde.

Ook het CLB zal in het diagnostisch traject de ouders en de leerling maximaal betrekken.⁷

2.2. Attestwijziging en ventielprocedure

Eén wijziging bleek zoveel druk op de ketel te zetten dat de overheid naderhand besloot er toch een ventiel bij te plaatsen. Om wat stoom af te kunnen laten.

Geen attestwijzigingen meer tijdens het schooljaar

Er kwam een nieuwe bepaling die stipuleert dat een attestwijziging, in de zin van een verandering van type buitengewoon onderwijs en/of opleidingsvorm, ten vroegste kan ingaan bij de start van het volgende schooljaar. Die nieuwe

⁷ Netoverstijgende werkgroep CLB in samenwerking met de GON-netcoördinatoren (2015). *Een netoverstijgende visie op trajecten die leiden tot een gemotiveerd verslag of verslag.* Brussel (versie 1.0, 12/05/2015), p. 4.

bepaling werd ingevoerd bij Besluit van de Vlaamse Regering van 13 februari 2015⁸.

Te snel doorverwijzen vermijden

Uit contacten met het ministerie van onderwijs leerden we dat ze het verbod op attestwijziging tijdens het schooljaar invoerden om te vermijden dat binnen het buitengewoon onderwijs kinderen al te makkelijk verder naar een ander type doorverwezen worden. In het bijzonder naar type 3, voor kinderen met een emotionele of gedragsstoornis. Ook in het buitengewoon onderwijs heeft elke school de verantwoordelijkheid om eerst al het mogelijke uit te proberen vooraleer een kind verder door te verwijzen. Het beleid wil scholen en begeleidende instanties aanmoedigen om die verantwoordelijkheid minstens tot het einde van het lopende schooljaar op te nemen. De Vlaamse overheid sprak met de CLB-sector af dat de CLB's tijdens het schooljaar 2015–2016 de situaties zouden registreren waarvoor scholen, ouders of het CLB zelf de nieuwe regeling als problematisch ervaren.

Keerzijde: te lang wachten op aangepaste onderwijsomgeving

Ondanks die goede bedoelingen en de in het vooruitzicht gestelde evaluatie leidde de maatregel tot klachten van ouders en scholen die vonden dat kinderen daardoor te lang moesten wachten op meer aangepaste hulp in een meer aangepaste onderwijsomgeving.

Begin november 2015 schreven we daarover een brief aan de minister van onderwijs met het verzoek attestwijzigingen tijdens het schooljaar terug mogelijk te maken.

Uit onze brief aan de minister

Mijn zoon Nils is 11 jaar en heeft, met uitzondering van één jaar gewoon onderwijs, steeds buitengewoon onderwijs gevolgd als autistisch en gehorgestoord kind in type 7. De laatste 2 schooljaren zijn problematisch verlopen. Hij functioneerde onder zijn niveau. Er diende een andere leerlingengroep gezocht te worden. Hij was onderhevig aan teveel prikkels. Maar er kwam geen verbetering, hij ging er cognitief op achteruit, volgde de lessen rekenen niet meer, ondanks het feit dat hij sterk is in rekenen en kreeg psychische problemen.

Er werd dan ook beslist op het einde van het schooljaar om Nils bij de aanvang van het huidige schooljaar te laten opnemen in een ziekenhuis ter observatie. Tijdens de observatie legde het ziekenhuis contacten met de school. De kinderpsychiater concludeerde dat de school een ziens- en werkwijze heeft die niet aansluit bij de problematiek van de jongen. Hij verwacht dat wanneer de jongen terugkeert naar dezelfde school het vlug zou mislopen, ondanks het feit dat Nils er terug in het 'auti-klasje' zou opgevangen worden. De psychiater verwijst Nils naar een type 9-school. Daar is de jongen nu voorlopig ingeschreven. Hij zou er ook kunnen starten, maar daarvoor is een attest type 9 nodig.

De school staat erop dat hij pas effectief start als dat attest er is. Probleem echter is dat men na 1 september geen verwijzingsattesten meer kan geven voor het lopende schooljaar. Nils verblijft nu verder in het ziekenhuis, ondanks het feit dat dit nu medisch gezien tegenaangewezen is.

Bij de introductie van het verbod op attestwijziging tijdens het schooljaar was het nog onduidelijk wanneer er eigenlijk sprake is van een attestwijziging. Dan blijkt bijvoorbeeld dat je een nieuw attest nodig hebt om binnen het nieuwe type 'basisaanbod', dat de vroegere types 1 en 8 verenigt, van school te veranderen als je een oud inschrijvingsverslag van het ene type (hetzij type

⁸ Die nieuwe bepaling werd ingevoerd bij Besluit van de Vlaamse Regering van 13 februari 2015, dat – in uitvoering van artikel 15, § 3 van het Decreet Basisonderwijs en van artikel 294, § 4 van de Codex Secundair Onderwijs – eigenlijk enkel moest bepalen wat het verslag en het attest voor buitengewoon onderwijs dient te bevatten.

1, hetzij type 8) hebt en de nieuwe school die nu het type 'basisaanbod' organiseert, vroeger alleen het andere type organiseerde. Ouders vonden dat compleet onlogisch.

Broer en zus samen in basisaanbod?

Onze zoon van 9 jaar heeft al twee jaar een attest voor type 8. Onze dochter zit in een type 1 school. Sinds dit schooljaar biedt de school type 'basisaanbod' aan. Begin oktober vroeg ik aan het CLB of mijn zoon nog van school mocht veranderen en naar de school van zijn zus zou kunnen. Ik kreeg te horen dat het eigenlijk om een nieuwe attestering gaat en ik dus een nieuw inschrijvingsverslag nodig heb. Ik zou dus een schooljaar moeten wachten. Ik vind dat niet terecht want hij heeft al het juiste attest. Het is niet dat hij van type verandert of dat hij van onderwijsniveau verandert.

We begrijpen dat scholen voor buitengewoon onderwijs in hun concrete aanpak erg kunnen verschillen en dat het daarom voor een kind dat al ergens school loopt wellicht niet altijd een voordeel is om – puur om praktische redenen – van school te veranderen. Maar dat moet dan van geval tot geval soepel bekeken kunnen worden. Een knelpunt is volgens ons dan toch wel dat bij een zeer restrictieve toepassing van het verbod, het gevaar bestaat dat aan de eigenlijke bedoeling ervan voorbijgegaan wordt.

Versoepeling en ventielprocedure

Eind oktober 2015 werd een eerste versoepeling ingevoerd voor leerlingen in het gewoon onderwijs met een inschrijvingsverslag 'oude stijl'. Net vóór de kerstvakantie 2015–2016 werd een ventielprocedure ingevoerd waarmee de overheid ook voor leerlingen in het buitengewoon onderwijs in uitzonderlijk dringende gevallen een attestwijziging kan toestaan. De aanmelding voor de ventielprocedure kan enkel door een CLB gebeuren en verloopt via de betrokken CLB-koepel die, indien ze het oordeel van het plaatselijke CLB volgt, de eigenlijke aanmelding doet.

Om in aanmerking te komen voor de ventielprocedure moet uit de aanmelding blijken dat (1) het CLB een kwaliteitsvol handelingsgericht diagnostisch begeleidingstraject heeft opgezet en doorlopen en (2) de pedagogische begeleidingsdienst samen met het CLB een schoolondersteunend begeleidingstraject heeft opgezet waarin alle alternatieven voor een attestwijziging onderzocht werden.

Een deels netoverstijgende, deels netgebonden 'overleggroep ventielprocedure' neemt de beslissing om de attestwijziging nog in de loop van het schooljaar al dan niet toe te staan. In die overleggroep zetelen de drie CLB-koepels, een vertegenwoordiger van het betrokken onderwijsnet (pedagogische begeleiding), een vertegenwoordiger van de vakorganisaties en verschillende vertegenwoordigers van de Vlaamse overheid (kabinet, departement en onderwijsinspectie).

Een verfijning van die ventielprocedure, die voor sommige gevallen de samenstelling van de overleggroep beperkte, kwam er al in januari 2016. In sommige gevallen kwam die mogelijkheid tot versoepeling blijkbaar te laat. Niet elke CLB-medewerker in het veld bleek van meet af aan op de hoogte.

Met een inschrijvingsverslag oude stijl niet naar type 9

18 november 2015. Onze dochter van 8 jaar heeft ASS en ADHD. Ze zit al heel haar schoolloopbaan in het gewoon onderwijs. De diagnose ASS kreeg ze in de derde kleuterklas. Met haar inschrijvingsverslag type 7 kreeg ze in het eerste en het derde leerjaar GON-begeleiding. Ondertussen zit ze in het vierde leerjaar, maar het gaat steeds moeilijker. Zowel cognitief in de klas als socio-emotioneel op de speelplaats en in de refter. Wij zouden graag de overstap maken naar het buitengewoon onderwijs. Onze thuisbegeleider

deelt die mening. Ook de juf kan het niet meer aan. We contacteerden enkele scholen die type 9 aanbieden en er is nog plaats. We contacteerden het CLB maar die zeggen dat we pas volgend schooljaar de overstap mogen maken naar het buitengewoon onderwijs omdat een aangepast inschrijvingsverslag maar kan ingaan het volgende schooljaar. Dit kan toch niet! Onze dochter verdrinkt op school, maar het M-decreet maakt passend onderwijs in het belang van ons kind nu niet mogelijk! Waarom heeft het CLB niet automatisch het inschrijvingsverslag van type 7 veranderd in type 9? Moesten wij dit als ouders allemaal weten?

Voor mensen uit de praktijk die met alle direct betrokkenen tot een overlegd antwoord komen op de vraag wat voor een jongere met een bepaalde gedragsproblematiek de meest aangepaste omgeving zou zijn om tot leren te komen, bracht de ventielprocedure niet altijd de verhoopte oplossing.

Niet eens met de overleggroep ventielprocedure

Een jeugdhulpmedewerker signaleert in februari 2016 de situatie van een 13-jarige jongen. De jongen verblijft sinds anderhalf jaar in zijn observatie en behandelingscentrum (OBC). Voorheen verbleef hij in kinderpsychiatrie, waar hij onderwijs kreeg in de ziekenhuisschool. Bij aanmelding werd de jongen voorgesteld als voltijds schoolbaar. Vanuit het OBC werd hij ingeschreven in het buitengewoon lager onderwijs. Aanvankelijk in type 1 en daarna in type 3. Al snel werd duidelijk dat een volledig schoolleerplan te hoog gegrepen was. Een aangepast deeltijds leertraject werd samen met dagbesteding en Tijdelijk Onderwijs aan Huis (TOAH) geïnstalleerd. Eind vorig schooljaar adviseerden school en CLB om nog een bijkomend jaar op de school te voorzien. Deze periode zou gebruikt worden om nog handvatten te zoeken om het schoollopen makkelijker te maken en te kijken of en hoe hij naar een voltijds schoollopen kon evolueren. Door zijn negatief gedrag komt hij dit schooljaar nog zelden aan leren toe. Bovendien belet hij ook de andere jongeren hierin. Het negatief gedrag is het meest zichtbaar tijdens de minder gestructureerde momenten zoals overgangen en speeltijden en vooral in combinatie met zijn jongere klasgenoten. Dat observatiegegevens zag men ook in het OBC, de jongen functioneerde beter in een oudere peergroep. Alle betrokken partijen waren het erover eens dat we snel een andere oplossing moesten vinden. Er werd een school buitengewoon secundair onderwijs gevonden waar hij zou kunnen starten in het observatiejaar opleidingsvorm 3 (OV3) type 3. Daarnaast werd er een engagement aangegaan door een Orthopedagogisch Centrum om een gepast dagbestedingsaanbod te voorzien.

Het plan werd eerst teruggedefloten door het CLB omdat een attestwijziging tijdens het schooljaar niet langer mogelijk is. Later werd de ventielprocedure ingezet. Het oordeel van de bevoegde instantie was dat het niet zinvol was om de jongen dit jaar nog van school te laten veranderen. Daarnaast vroegen ze zich af of OV3 wel de juiste plaats is en of we wel voldoende het aanbod in de ruime regio hadden verkend. Of het niet beter zou zijn 'permanent onderwijs aan huis' aan te vragen.

De jeugdhulpmedewerker kaart aan dat de juiste partners werden gevonden, dat er een gedragen plan was, maar enkel om administratieve redenen is dit niet meer mogelijk dit jaar. Hij is van mening dat dit niet strookt met het leerrecht van deze jongen.

Advies Kinderrechtencommissariaat 2016

Het Kinderrechtencommissariaat staat achter het principe attestwijzigingen in de loop van het schooljaar 'alleen in dringende gevallen' te behouden, maar we vragen om meer vertrouwen te geven aan het lokale CLB.

Het principe achter het nieuw ingevoerde verbod op attestwijzigingen in de loop van het schooljaar is best verdedigbaar. Even verdedigbaar is het dat in dringende of 'logische' gevallen, zulke wijzigingen toch mogelijk moeten zijn.

Onze vraag is: waarom kan men hier niet het vertrouwen geven aan de lokale CLB-teams? Er is met de M-kern bij de onderwijsinspectie al een instantie gecreëerd die een achteraf-toezicht houdt op de attesteringen die de CLB's doen. Is een controle vooraf door zo'n 'overleggroep ventielprocedure' echt nodig? Is deze toch vrij drastische inperking van de autonomie van CLB-teams niet disproportioneel?

We begrijpen dat het wel nuttig kan zijn sommige cases op hoger echelon te bekijken omdat op die manier 'systeemfouten' (onder meer in de samenwerking tussen Welzijn en Onderwijs) aan het licht kunnen komen die anders aan de aandacht ontsnappen. We vernemen bijvoorbeeld dat de problematiek van het tekort aan opvangplaatsen in de welzijnssector in sommige gevallen zo op de voorgrond staat dat de vraag naar het meest geschikte onderwijstraject (en waar die jongere dan kan volgen) op het achterplan geraakt. Met in het slechtste geval als gevolg dat een jongere terecht komt in een onderwijstraject dat niet aansluit bij zijn of haar specifieke onderwijsbehoefte. Dat schendt niet alleen het leerrecht van de betrokken jongere, maar evengoed zijn of haar welzijn. Onze vraag is of voor het opsporen van dit soort anomalieën in de afstemming tussen twee sectoren het nodig en wenselijk is om de autonomie van het lokale CLB in te perken.

3. Wat met de waarborgregeling?

Het M-decreet voorziet een waarborgregeling die moet verhinderen dat de uitbreiding van inclusief onderwijs uitmondt in een besparing ten nadele van kinderen met specifieke onderwijsbehoeften. In een persbericht van 19 mei 2016 van het kabinet van de Vlaamse minister van Onderwijs⁹ lezen we dat in toepassing daarvan het aantal personeelsleden uit het buitengewoon basisonderwijs dat ingezet wordt in het gewoon basisonderwijs zal stijgen van 180 in het huidige schooljaar naar 370 in het schooljaar 2016-2017. In het gewoon secundair onderwijs worden volgend schooljaar voor het eerst 50 personeelsleden uit het buitengewoon secundair onderwijs ingezet. Er volgt nog overleg tussen de minister, de netten, koepels en vakbonden om ervoor te zorgen dat de expertise ingezet wordt waar ze het meest nodig is.

Dat laatste is ook onze bekommernis: dat de vrijgekomen middelen terechtkomen waar de kinderen met specifieke behoeften nu zitten. Gelet op de zeer onevenwichtige geografische spreiding van het buitengewoon onderwijs, zijn dat niet noodzakelijk de scholen voor gewoon onderwijs in de onmiddellijke omgeving van scholen voor buitengewoon onderwijs met een verminderde instroom.

Wordt dat op de een of andere manier opgevolgd of geëvalueerd?

⁹ <http://www.onderwijs.vlaanderen.be/nl/50-personeelsleden-buitengewoon-secundair-onderwijs-delen-expertise-in-gewoon-secundair-onderwijs>